
Kronika

V prvi dvorani vidimo Smetanovo življenje do 1843., do časa torej, ko je Smetana definitivno zapustil provinco in se podal v Prago študirat glasbo. To je detinstvo in nega staršev in šolski razvoj po raznih mestih v notranjosti Češke. Tu so že prve kompozicije in njegov prvi stik s svetovno glasbo in tudi — prvi dokazi njegove ljubezni s Katarino Kolarjevo.

Dalje spremljamo Smetanovo življenje v Pragi vse do odhoda v Götheborg (dvorana II). Profesor Nejedly je zbral in razstavil vse, kar se nanaša na Smetanov študij pri Prokšu; ne samo Smetanove kompozicije, dozorele že, in programe Smetanovih koncertov, marveč tudi vse tisto, kar se nanaša na Smetanove stike z velikimi glasbeniki njegove dobe, zlasti njegov stik z Lisztom, ter na delo Smetane kot pedagoga na lastni glasbeni šoli.

Potem nastane doba borbe v tujini (III. dvorana) in povratak v domovino ter v nji borba za svoj ideal, ogorčena borba na vseh poljih: na polju kompozicije, na polju estetike in na polju praktičnega dela kot dirigent v Narodnem divadlu (dvorane IV, V, VI), da izide Smetana iz te dobe kot zmagovalec. V VII. dvorani vidimo poglavitna in genijalna Smetanova dela v rokopisu; v VIII. dvorani intimnosti iz njegovega doma, njegov klavir in risbe, ki jih je Smetana sam izdelal, peresa, s katerimi je pisal svoje kompozicije, skice, darove, vse, kar obkroža življenje in plodonosno delo kakega velikega moža. Deveta dvorana je posvečena tužnim dnevom, ki jih je Smetana, že oglušel, prebil od 1874. do 1884. Poslednja dvorana kaže tragedijo genija, ki je umrl v blaznici, izčrpan, zlomljen.

Po vsej razstavi so razsejane slike Smetane in njegove rodbine ter prijateljev, slike scenerij njegovih oper, mnogoštevilni koncertni programi in Smetanovi kipi.

Hodeč po razstavi, se vam zdi, da se zdaj zdaj pojavi odnekod simpatična postava dobrega človeka Smetane, poštenega delavca, in da vam odkod zasije oko genija. A njega ni; a še celo mrtve stvari govore o energiji, ki se je potratno razsipala, o delu brez počitka, o rezultatih tega dela, nadvse pomembnega, in končno o genialnem umetniškem delovanju človeka, ki je danes ponos in čast slovanskega plemena.

Ta razstava je bila včeraj zaprta in se, upajmo, kmalu otvori kot Smetanov muzej. Posetile so jo množice tistih, ki so se z globokim češčenjem in zanimanjem prišli poklonit geniju, ki ga obožavajo. Te množice so bile tako številne, da so morali obisk razstave podaljšati za celih deset dni. In tisti, ki so že posetili razstavo, so se vračali zopet in še zmerom so prihajali novi poklonitelji.

Z zatvoritvijo razstave so zaključene tudi oficijelne manifestacije v spomin stoletnice komponistovega rojstva, ki so se pričele 2. aprila, na dan rojstva Bedřicha Smetane v Litomyšlu 1824. leta. M. M.

Prispevek k poglavju o Jurčičevih literarnih predlogah. Leta 1912. je dokazal dr. J. L o k a r v «Slovanu» (X. letnik, str. 107 in 108.), da je Jurčič za svoj «izvirni» roman «I. E. Tattenbah» izdatno uporabil R. Puffove «Beiträge zur Kenntnis des Verschwörungsprocesses der Grafen Tattenbach, Zrinyi, Frangipani usw. im Jahre 1670» («Marburger Taschenbuch für Geschichte...», III. Jahrgang, Graz 1859, str. 168 do 204.)

Leta 1915. je odkril G. Č r e m o š n i k v «Ljubljanskem Zvonu» (XXXV. letnik, str. 185 do 188.) drugi vir Jurčičevega «izvirnega» romana, namreč roman F r. J. P r o s c h k a «Erasmus Tattenbach» (Graz, 1870).

Po naključju mi je prišel v roke tretji vir, ki je dve leti starejši od Puffovih «Beiträge» in 13 let starejši od Proschkove povesti, in iz katerega je Jurčič

Kronika

prevzel mnogo stavkov malone dobesedno. To je «Die St. Aegidiuskirche in Graz. Vaterländisch-historischer Roman in fünf Büchern aus dem Nachlasse des Freiherrn Jos. v. Erben. Graz (A. Leykam), 1857» (mala osmerka, 420 str.). V predgovoru beremo, da je Erben umrl v cvetu svojih let in da je spraval iz arhiva precej novega in važnega o Tattenbachovi zaroti na dan. «Schlußwort», ki ga je pridejal Hieronim Hausgenoß, kapitar samostana v Runi (Rein pri Gradcu), poroča o poznejši usodi Tattenbachovega sina Antona.

Izmed 48 stavkov, ki jih je Jurčič bolj ali manj prosto poslovenil iz Erbena, naj navedem te:le:

(Erben.) Nemški izvirnik.

Str. 91.: «Gräfin Tattenbach... in ihrer unendlichen Sanftmuth und Güte wagte sie es nicht, ihm den geringsten Vorwurf zu machen; sie weinte bloß im Stillen ihren Schmerz aus.»

Str. 90.: «Bei Gelegenheit der Erbhuldigung Kaiser Leopolds 1660, zwei Jahre nach Tattenbachs Vermählung, lernte er (= Erazem Tattenbach) die schöne, geistreiche Gräfin Zriny, geb. Frangipani, kennen;» str. 89.: «Es war die Gräfin Anna Th. Tattenbach, geb. Forgács.»

Str. 130.: «Wesseleny... starb plötzlich...; es verbreitet sich das Gerücht, er sei vergiftet worden... Niklas Zriny... auf der Jagd von einem Eber zerissen... höchst geniale Köpfe.»

Str. 136.: «Wukowatsky, ursprünglich Hauptmann einer Compagnie croatischer Scharfschützen,... trat später in Zriny's Dienste.»

Str. 269.: «Tattenbach führte seinen Gast nach den kleinen Schlössern Podova und Nussendorf;» str. 288.: «Sonenberg und Widerschnek...»

Str. 282.: «...ein kleiner Zettel... auf dem folgende Worte standen: ‚Care Fr. significo tibi quod Turcae iam sunt in procinctu progressus facturi.‘ Augenscheinlich das Bruchstück eines Briefes...» Opomba pod črto: «Diese Worte sind der Anfang eines Briefes, den Frangipani an Tattenbach geschrieben hatte, und welchen Letzterer dem Hanns Bernhard Paumgartner zu Marburg gezeigt hatte.»

(Jurčič.) Slovenski posnetek.¹

Str. 162. s.: «grófica Tatenbahova... bila je blaga, mehka ženska duša... si vpraševati ni upala... A tožila ni.»

Str. 135.: «Leta 1660., ob priliki, ko so velikaši... cesarju Leopoldu I... prisezali vernost...; spoznala je (Katarina Zrinjska) Iv. Er. Tatenbaha. Ta je... bil uže dve leti oženjen z Ano Terezijo Forgačevo;» str. 133.: «duhovita, krasna... Anka Katarina Zrinjska.»

Str. 130/1.: «Veselenj je tudi hitro umrl (baje... od nekoga ostrupljen)... Nikolaja Zrinjskega je bil na lovu véper ali mrjasec raztrgal;... genialne, odvažne možé.»

Str. 136.: «Vukovački, prej stotnik hrvatskih strelcev, poslanec Zrinjskega.»

Str. 127.: «grof Iv. Er. Tatenbah... posestnik graščin: Podova in Orehova vas... Sonenberg in Vidersnik...»

Str. 204.: «Vse to je bilo v Frankopanovem pismu, katero se pozná danes v celoti samó po obscžku, iz originala so ostale dokumentarično samó početne besede: ‚Care frater, significo tibi, quod Turcae iam sunt in procinctu progressus facturi.‘ Meščana (Bernarda Paumgartnerja v Mariboru) strese groza» (ko mu pokaže Tatenbach Frankopanovo pismo).

¹ Ker nimam pri rokah prvega natiska («Slovenski narod», 1873), citiram po Levčevi izdaji Jurčičevih zbranih spisov.

Kronika

Str. 290/1.: «große Rüstwägen nach Graz führen ... auf diesen Wägen sollten die Bosnier versteckt sein ... Auf der Eisenthorbrücke ... sollte von einem Wagen ein Rad abgezogen und dadurch ein Aufenthalt verursacht werden ... die Bosnier ihr Versteck in den Wägen verlassen, die Thorwache nieder machen ... Die übrigen Bosnier und die Truppen Tattenbachs ... beim Einnehmen der Stadt behilflich zu sein ... Die Eroberer durch jenen Gang, welcher von der Burg ... auf den Schloßberg lief, in die Festung führen und auch diese einnehmen.»

Str. 368/9.: «Es wurden Ärzte zu dem Grafen gesandt und er sogleich in die Behandlung genommen ... den Arzt, Doctor Eisenschmidt ... die Gräfin Zriny ... sie ist eben angekommen ... sie wird hier eingesperrt ... seine Säuglingsrolle vergessend ... Jetzt ist alles verloren! rief Tattenbach und warf sich weinend auf sein Bett ... Dr. Eisenschmidt wußte jetzt, daß ... er (Tattenbach) nie verrückt war, und machte sogleich die Anzeige bei dem Untersuchungsurtheile.»

Zdi se mi še omembe vredno, da imenuje Jurčič razne kraje na Slovenskem in Hrvaškem z nemškim, oziroma madžarskim ali drugače spačnim imenom, ker je bil popolnoma odvisen od svoje nemške predloge ter se menda ni dosti potrudil, da bi zvedel za domača imena onih krajev: Koprivnica, Čakovec, Kotoriba, Bukovec, Žetale, Krbava se imenujejo v Jurčičevem «izvirnem» romanu Kapronca, Čakavec, Kostariba, Bukavica, Šetale in Korbava! Ivan Koštiál.

Str. 203/4.: «... spravljeni več pokritih vóz v Gradec. V teh vozovih bi bili skriti ... hrvatski vojaki iz gránice. Pri 'železnih vratih' bi se moralo stréti kako koló pri vozovih ..., da bi se vozovi ustavili, hrvatski junaki iz njih poskakali in v zvezi z ... uže v Gradci pripravljenimi Tatenbahovimi vojniki ... stražnike pri mestnih vratih pobili, v mesto udrli in skozi ... pot, ki drži iz cesarske hiše do grada, posadko na gradu ... napali ter se tako polastili grada.»

Str. 237.: «... eden prvih zdravnikov v Nemškem Gradci, kateri je bil od sodske preiskovalne komisije poklican, da bi Tatenbaha opazoval ... Doktor Ajzenšmid ... grófica Katarina Zrinjska jetnica pripeljana ... da je (Tatenbah) ulogo svojo kot blaznik pozabil in se udal ... togovanju in žalovanju ... Zdelo se mu je vse izgubljeno ... Dr. Ajzenšmid ... spoznal je, da je Tatenbahova blaznost ponarejena, ter to sodnikom dokazal.»

Dizma / Dvoboj

Kuzmi

Po viteško Dizma suče rapir
mencč, da bori se z njim kavalir;
a Kuzma ima samo tumpast bet,
zato udriha: «Kaj boš, póhorski kmet!»

Urednikov «imprimatur» dne 31. oktobra 1924